

DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2018-19-13>

УДК 338.48

Розвиток індустріального туризму в Європі

Сардак С.Е.

доктор економічних наук, доцент,
професор кафедри економіки та управління національним господарством
Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара

Власов Є.І.

магістрант
Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара

У статті досліджено зміст та надано класифікацію індустріального туризму. Виділена специфіка розвитку цього виду туризму. Розглянуто ресурсний потенціал індустріального туризму у Європі. Розглянуті можливості розвитку індустріального туризму в країнах Європи. Визначено стан і перспективи розвитку індустріального туризму в Україні.

Ключові слова: індустріальний туризм, промисловий туризм, нетрадиційний туризм, туристичний продукт, Європа, Україна.

Sardak S.E., Vlasov E.I. РАЗВИТИЕ ИНДУСТРИАЛЬНОГО ТУРИЗМА В ЕВРОПЕ

В статье исследовано содержание и предоставлена классификация индустриального туризма. Выделена специфика развития этого вида туризма. Рассмотрен ресурсный потенциал индустриального туризма в Европе. Рассмотрены возможности развития индустриального туризма в странах Европы. Определено состояние и перспективы развития индустриального туризма в Украине.

Ключевые слова: индустриальный туризм, промышленный туризм, нетрадиционный туризм, туристический продукт, Европа, Украина.

Sardak S.E., Vlasov Y.I. DEVELOPMENT OF INDUSTRIAL TOURISM IN EUROPE

The article examines the content and provides a classification of industrial tourism. The specificity of the development of this type of tourism is singled out. The resource potential of industrial tourism in Europe is considered. The possibilities of development of industrial tourism in European countries are considered. The state and prospects of development of industrial tourism in Ukraine are determined.

Keywords: industrial tourism, industrial tourism, non-traditional tourism, tourism product, Europe, Ukraine.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Туристична індустрія – динамічна галузь, яка може суттєво впливати на соціально-економічний розвиток країни. Гнучкість туристичних послуг дає можливість створювати туристичний продукт із застосуванням як ресурсу будь-якого об'єкта, котрий несе історичну, рекреаційно-оздоровчу або культурну цінність. В умовах швидкого розвитку туристичного продукту на противагу класичним видам туризму почали розвиватися альтернативні. До таких видів галузевої діяльності можна віднести індустріальний туризм. Цей вид відпочинку несе в собі історично-культурні, спортивні та пізнавальні цінності. Відповідно, актуальність цього дослідження полягає в тому, що в сучасних умовах країни активно використовують індустріалізацію та урбаністику для розвитку туристичних потоків, розширення туристичної привабливості

країни й можуть нарощувати власний потенціал у цій сфері.

Аналіз останніх досліджень і публікацій свідчить, що в останні роки індустріальний туризм активно розвивається в більшості країн Європи. Поступово перспективи розвитку індустріального туризму та урбаністики почали досліджуватися такими науковцями, як: Н.Ю. Власова [14], О.Ю. Голубчиков [14], В.В. Джинджоян [3], О.П. Крупський [13], О.В. Курилова [14], В.С. Пацюк [2], Г. Підгрушний [15], А.О. Самойленко [3], С.Е. Сардак [3].

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Проте слід зазначити, що у сучасних наукових публікаціях не досить ідентифіковано перспективи розвитку індустріального туризму в Європі у XXI ст., що зумовлює можливість подальшої оптимізації господарської діяльності індустріальних та туристичних підприємств.

Формулювання цілей статті. Метою статті є дослідження стану, тенденцій і перспектив розвитку індустріального туризму в європейському регіоні. Для досягнення поставленої мети поставлено та вирішено такі завдання: визначити зміст індустріального туризму; розглянути класифікації індустріального туризму та навести приклади атрактивних об'єктів; дослідити індустріально-ресурсну базу країн Європи; розглянути ресурси України, котрі можуть використовуватися для розвитку індустріального туризму.

Виклад основного матеріалу дослідження. У другому десятиріччі XXI ст. туристична індустрія має тенденцію до розширення, і цьому сприяють специфічні потреби туристів. З'являються нові види туризму, все частіше формуються ексклюзивні тури для споживачів туристичного продукту. Одним зі специфічних видів туризму є індустріальний туризм.

Іноді індустріальний туризм ототожнюють із промисловим туризмом. На нашу думку, промисловий туризм є складовим сегментом індустріального туризму. Промисловий туризм передбачає відвідування лише діючих промислових об'єктів, а недіючі промислові об'єкти належать до іншого сегменту індустріального туризму [1].

Індустріальний туризм за своїм змістом передбачає відвідування територій, будівель та споруд виробничого або спеціального призначення, а також будь-яких залишених (занедбаних) споруд із метою отримання естетичного задоволення або задоволення дослідницького інтересу [2]. Відповідно, індустріальний туризм належить до пізнавальної функції туристичної діяльності та містить значний позитивний інтелектуальний складник.

Початком комерціалізації індустріальних турів можна вважати відвідування винної промисловості Франції, екскурсії до різноманітних майстерень, спуски до лабіринтів, шахт та казематів. Але в сучасному розумінні індустріальний туризм з'явився у 80-х роках XX ст., і сприяли розвитку цієї галузі певні культурно-масові та субкультурні заходи, що має багато спільних рис із молодіжною субкультурою «urban exploration». Для західноєвропейських країн такими важелями розвитку є поширення «індастріал» як стилю музики, коли концерти відбувалися у покинутих цехах заводів. У пострадянських країнах інтерес до естетики покинутих та промислових об'єктів з'явився після друку фантастичної повісті братів Стругацьких «Пікнік на узбіччі» та виходу фільму «Сталкер» Андрія Тарковського.

Інтерес до покинутих об'єктів, котрі використовуються як спортивні майданчики для гри в страйкбол, виник після виходу комп'ютерної гри STALKER, з 2011 року розпочалося проведення різноманітних страйкбольних заходів у межах покинутих об'єктів. Отже, формуванню терміна індустріального туризму сприяли засоби масової інформації та певна культура [2]. Це зумовлено занедбаністю об'єктів та екологічним відновленням природи. Слід відзначити різновиди індустріального туризму, котрі зазначені в таблиці 1.

У цьому сегменті слід зазначити про доцільність подальшого дослідження санкціонованих відвідувань покинутих видобувкових об'єктів (шахт, кар'єрів тощо) у межах певного туристичного сегменту – індустріального спелеотуризму, дані про котрий наведені в таблиці 1. Цей різновид туристичної діяльності дуже схожий з дігерством, проте, на відміну від дігерства, являє собою санкціоноване відвідування непрацюючих індустріальних об'єктів спелеологічного типу. Прикладами цих об'єктів можуть виступати Морозівський кар'єр, уранові штольні Бештау, Уральські штольні, кар'єри Саксонії та Бранденбургу та ін.

Отже, можна дійти висновку, що індустріальний туризм має багатий спектр розвитку: від комерційних і безпечних турів задля задоволення потреби в пізнанні людини до екстремальних та наукових турів. Найперспективніші місця для розвитку індустріального туризму в країнах Європи наведені в таблиці 2.

Отже, проаналізувавши табл. 2, можна дійти висновку, що більша частина країн Європи має великі потенційні можливості для розвитку індустріального туризму. Однак при цьому є і незацікавлені у розвитку індустріального туризму країни, котрі мають достатній приріст традиційної туристичної активності, тобто країни, які мають певні кліматичні умови та розвивають пляжно-рекреаційний туризм.

Відповідно, далі розглянемо проблематику розвитку індустріального туризму в країнах його фактичного та потенційного поширення (табл. 3).

Слід відзначити, що проблеми в розвитку індустріального туризму в країнах Європи схожі. Відмінність полягає лише в тому, що деякі країни більш спрямовані на розвиток цієї галузі задля урізноманітнення туристичної галузі країни. Більш ретельно слід розглянути Україну. Дані з України наведені в таблиці 4. Специфіка залучення території в індустріальний туризм полягає в тому, що для

Таблиця 1

Види індустриального туризму

Види	Опис	Приклад об'єктів
Комерційний індустриальний туризм	Відвідування функціонуючих індустриальних об'єктів (фабрики, заводи, виробництва).	Машинобудівні заводи, шоколадні фабрики, об'єкти металургійної промисловості.
Індустриальний спелеотуризм	Організоване відвідування нефункціонуючих об'єктів спелеологічного типу.	Покинуті шахти, кар'єри, печери, котрі залишилися після підприємств або воєнних об'єктів.
Інфільтрація (сталкінг)	Самостійне проникнення туристами до покинутих індустриальних об'єктів, недобудов, міст-привидів, недіючих промислових та воєнних об'єктів.	Несанкціоноване проникнення до м. Прип'ять, відвідування воєнних об'єктів без дозволу та ін.
Постпаломництво	Відвідування покинутих десаكرалізованих об'єктів релігійного шанування.	Покинута німецька крихта під Одесою, Католицький храм Різдва Пресвятої Діви Марії в Майнгеймі, Ісаакієвський собор у Санкт-Петербурзі та ін.
Дігерство	Вивчення підземних комунікацій, споруд, створених людиною (колектори, катакомби, підземні ріки, промислові тунелі, метро)	Покинуті станції метро у м. Київ, м. Москва, Музей Берлінського підземелля, «Сталінські газони» (м. Берлін), Паризькі катакомби, форт «Західний» (м. Балтійськ) та ін.
Руфінг	Відвідування дахів будинків. Поділяється на: екстримальний – несанкціоноване проникнення; Тихий – легальне відвідування дахів; Арт-руфінг – відвідування дахів з цілю проведення творчих заходів.	Поширення набуває у великих містах з багатоповерховими будинками.
Індустриальна археологія	Вивчення матеріалів, культури минулого, але увага акцентується на промисловості.	Цей підвид використовується у науковій діяльності. Вивчають цей вид археології такі університети: Бірмігемський університет (Великобританія), Інститут археології УрО РАН, Уральська державна архітектури-художня академія.

Джерело: складено авторами за даними [4]

Таблиця 2

Розвиток індустриального туризму в країнах Європейського регіону

Стан розвитку	Країни	Опис ситуації
Активний розвиток	Німеччина, Франція, Чехія, Польща, Великобританія, Норвегія, Данія, Ісландія, Австрія, Іспанія, Італія, Бельгія, Швейцарія, Росія.	Багато країн Європи можуть претендувати на розвиток цього виду туристичної діяльності завдяки особливості становлення та розвитку промислової діяльності, також певні історичні події мали вплив на розвиток певної урбаністичної ситуації в країнах
Повільний розвиток	Україна, Білорусь, Румунія, Нідерланди, Словаччина, Латвія, Литва, Естонія, Албанія, Сербія, Словенія, Хорватія, Чорногорія.	Країни, котрі мають потенціал для розвитку індустриального туризму але не використовують його з певних причин.
Пасивний розвиток	Ліхтенштейн, Люксембург, Монако, Болгарія, Угорщина, Молдова, Швеція, Андорра, Ватикан, Боснія та Герцеговина, Греція, Македонія, Мальта, Португалія, Сан-Марино.	Дані країни отримують основний розвиток туризму за допомогою традиційної туристичної діяльності або мають недостатній потенціал для розвитку індустриального туризму.

Джерело: складено авторами за даними [5]

Таблиця 3

Проблематика розвитку індустріального туризму в країнах Європи

Країна	1	2	Характеристика	3	Проблеми	4	Перспективи розвитку
Німеччина	Німеччина займає лідируючі позиції на промисловому ринку Європи. Найбільшу частку промисловості становлять автомобільна промисловість (Volkswagen, BMW, Daimler), хімічна промисловість (Bayer, BASF, Henkel Group), енергетична промисловість (E.ON і RWE або Bosch), авіаційне будівництво а також шахти та кар'єри. Також Німеччина має велику спадщину для розвитку нетрадиційного туризму, наприклад: бункери, бомбосховища, воєнні об'єкти часів Другої світової війни.		Головною проблемою розвитку індустріального туризму є організація туру до об'єктів. Багато об'єктів знаходяться в аварійному стані або охороняються, також однією з проблем організації цих турів є те, що об'єкти часто мають власника, котрий залишається невідомим, це викликає складнощі з укладенням контракту на відвідування цих місць.		Німеччина активно використовує свій туристичний досвід для розвитку індустріального туризму. Тури до промислових об'єктів автомобільної промисловості, хімічної, енергетичної активно використовуються для розвитку комерційного індустріального туризму. Прикладом нетрадиційного туризму є Veiliger Untertweilen, котрі займаються турами по бункерах, бомбосховищах та інших об'єктах, котрі залишилися після Другої Світової війни. Також слід відзначити урбаністику країни. Промислові міста Німеччини становлять урбаністичний пейзаж країни та можуть бути використані у розвитку специфічного туризму [6].		Німеччина активно використовує свій туристичний досвід для розвитку індустріального туризму. Тури до промислових об'єктів автомобільної промисловості, хімічної, енергетичної активно використовуються для розвитку комерційного індустріального туризму. Прикладом нетрадиційного туризму є Veiliger Untertweilen, котрі займаються турами по бункерах, бомбосховищах та інших об'єктах, котрі залишилися після Другої Світової війни. Також слід відзначити урбаністику країни. Промислові міста Німеччини становлять урбаністичний пейзаж країни та можуть бути використані у розвитку специфічного туризму [6].
Великобританія	Великобританія має доступ до ресурсів нафти та газу, також в країні є хімічна та металургійна промисловість та автомобільна промисловість.		Країна має досить малу спадщину для розвитку нетрадиційного туризму, цьому сприяє географія країни та політика щодо покинутих будівель. Велику частину покинутих об'єктів швидко зносять або реставрують.		Досить велика кількість промислових підприємств різного роду дає можливість створення комерційних турів до них. Також у перспективі можуть бути використані покинуті об'єкти для розвитку нетрадиційної туристичної діяльності [7].		Досить велика кількість промислових підприємств різного роду дає можливість створення комерційних турів до них. Також у перспективі можуть бути використані покинуті об'єкти для розвитку нетрадиційної туристичної діяльності [7].
Франція	Основні сектори промисловості країни – автомобільна промисловість, авіаційна промисловість, ракетна та космічна промисловість, енергетика.		Проблему становить організація туристичної діяльності в спеціалізованих та покинутих місцях. Не всі підприємства є відкритими для відвідування туристами, сприяє такій політиці безпека та стан об'єктів.		Франція має досить великий потенціал для розвитку комерційного індустріального туризму, котрий активно використовує. Завдяки культурній спадщині (майстерні Лувру, музей фармацевтики та ін.) країна розвиває свій туристичний потенціал в індустріальній сфері. Також є можливість для розвитку нетрадиційної туристичної діяльності на прикладі дігерства в катакомбах під Парижем, місць, котрі залишилися після Другої світової війни (Омаха-бч, місто Орадур-Сюр-Глан та ін.) [8].		Франція має досить великий потенціал для розвитку комерційного індустріального туризму, котрий активно використовує. Завдяки культурній спадщині (майстерні Лувру, музей фармацевтики та ін.) країна розвиває свій туристичний потенціал в індустріальній сфері. Також є можливість для розвитку нетрадиційної туристичної діяльності на прикладі дігерства в катакомбах під Парижем, місць, котрі залишилися після Другої світової війни (Омаха-бч, місто Орадур-Сюр-Глан та ін.) [8].
Італія	Країна Європи, котра розвинена в автомобільній промисловості, текстильній промисловості, хімічній промисловості, металургійній та електротехнічній промисловості. Також слід відзначити суднобудівничі підприємства, котрі також зосереджені в Італії.		Великі зусилля країни спрямовані на розвиток традиційних видів туристичної діяльності.		Італійська автомобільна промисловість відома своєю якістю та розкішшю, автомобільні фабрики є привабливими об'єктами для розвитку комерційного індустріального туризму. Також суднобудівна промисловість та металургійні заводи можуть слугувати осередком розвитку індустріального туризму. Країна має потенціал для розвитку дігерства (штолні, шахти та ін.) [9].		Італійська автомобільна промисловість відома своєю якістю та розкішшю, автомобільні фабрики є привабливими об'єктами для розвитку комерційного індустріального туризму. Також суднобудівна промисловість та металургійні заводи можуть слугувати осередком розвитку індустріального туризму. Країна має потенціал для розвитку дігерства (штолні, шахти та ін.) [9].
Польща	Основною промисловістю Польщі є чорна металургія, вугільна, текстильна та хімічна промисловість. Країна має передумови для створення нетрадиційних видів туристичної діяльності.		Головною проблемою розвитку індустріального туризму є організація турів до об'єктів та незацікавленість влади у розвитку нетрадиційної туристичної діяльності.		Польща має досить великий потенціал для створення індустріальних турів. Сприятлива урбаністика дає змогу розвивати не лише комерційний, а й екстремальний індустріальний туризм. Серед об'єктів, сприятливих для розвитку певної діяльності, – шахти, заводи, судноверфи. Країна має багатий потенціал в урбаністиці [10].		Польща має досить великий потенціал для створення індустріальних турів. Сприятлива урбаністика дає змогу розвивати не лише комерційний, а й екстремальний індустріальний туризм. Серед об'єктів, сприятливих для розвитку певної діяльності, – шахти, заводи, судноверфи. Країна має багатий потенціал в урбаністиці [10].

Закінчення таблиці 3

1	2	3	4
Чехія	Промисловість країни включає в себе такі напрями: машинобудівна, металургійна, хімічна, харчова промисловість.	Незацікавленість у екстремальному індустріальному туризмі. Загроза під час відвідування покинутих об'єктів (аварійний стан об'єктів, хімікати, лімічне або радіаційне забруднення). Організація специфічної туристичної діяльності.	Чехія активно використовує комерційний індустріальний туризм. Для цього активно використовується машинобудівна та металургійна промисловість. Країна має перспективи для розвитку екстремальних індустріальних турів. Велика кількість шахт та підземелля країни можуть послугувати розвитку нетрадиційної туристичної діяльності. Вдалим прикладом можуть стати – Празький град, підземні лабіринти «Mobsáka», Височанські каменоломні, каземати у Вишеграді та ін. [11]
Румунія	Країна має нафтову, газову промисловість суднобудівну промисловість та доступ до кольорових металів.	Основною проблемою розвитку індустріального туризму в країні є незацікавленість влади у просуванні цього виду туристичної діяльності. Такий підхід зумовлює відсутність якісних рекламно-інформаційних матеріалів та підготовки спеціалізованих кадрів для розвитку нетрадиційної туристичної діяльності.	Румунія має підприємства для становлення комерційного індустріального туризму (шоше Трансфатараш, соляні шахти Саліна Турда та ін.), окрім цього, в країні можна реалізувати екстремальні індустріальні тури (руфінг, дигерство, інфільтрацію). Прикладами розвитку нетрадиційної туристичної діяльності можуть стати такі об'єкти: казино «Констанца», замок Фегераш, обломок судна «Евангелія» [12].
Росія	Росія має велику кількість ресурсів на своїй території. На території країни розвинені такі напрями: нафтова та газова промисловість, літакобудування, ракетно-космічна промисловість, атомна промисловість, виробництво військової техніки та ін.	Фінансування об'єктів індустріального туризму, проблеми з організацією турів, незацікавленість влади з боку організації та просування нетрадиційного туризму. Правовий аспект об'єктів та проникнення до них.	Країна має великий потенціал для розвитку індустріального туризму, як комерційного так і екстремального. Велика кількість недобудов та покинутих об'єктів залишилася після розпаду СРСР або через недостатність фінансування – такі місця мають перспективи для розвитку інфільтрації. Специфіка забудови міст може сприяти розвитку руфінгу. Велика кількість шахт, кар'єрів, підземних комунікацій, покинутих воєнних об'єктів сприятимуть розвитку дигерства. Для розвитку комерційного індустріального туризму є велика кількість різноманітних підприємств [13].
Україна	Україна має розвинений промисловий потенціал, основні галузі: чорна металургія та машинобудування.	Недостатній розвиток правової бази. Проблеми, пов'язані з ліцензуванням організації, що займаються просуванням індустріального туризму. Відсутність єдиних методик і стандартів оцінювання послуг індустріального туризму. Відсутність якісних рекламно-інформаційних матеріалів. Незацікавленість і необізнаність місцевої влади та керівництва. Відсутність спеціалізованих туроператорів, гідів та екскурсоводів. Низькі доходи від діяльності індустріального туризму.	Країна має велику базу для розвитку індустріальної туристичної діяльності. Велика кількість підприємств може слугувати важелем для розвитку індустріальних турів. Урбаністика країни дає змогу створити руфінг-тури. Шахти, кар'єри на території країни можуть бути використані для розвитку дигерства. Комерційні індустріальні тури вже мають своє місце на туристичному ринку країни. Слід зауважити, що Україна має унікальний ресурс індустріального туризму, котрий відвідується туристами, – Чорнобильську зону відчуження [14].

Джерело: складено авторами за даними [6; 7; 8; 9; 10; 11; 12; 13; 14]

Основні проблеми розвитку індустріального туризму в Україні

Проблема	Шляхи подолання
Є наявними проблеми, пов'язані з ліцензуванням організацій, що займаються просуванням індустріального туризму	Створення та прийняття Програми розвитку індустріального туризму в Україні та в окремих індустріальних регіонах, спрощення податкової політики. Залучення Державної туристичної адміністрації та інших туристичних структур регіонального та державного значення до проблеми розвитку індустріального туризму.
Відсутність єдиних методик і стандартів оцінювання послуг індустріального туризму.	Розроблення нормативних документів із вимогами до організації послуг індустріального туризму.
Відсутність якісних рекламно-інформаційних матеріалів	Проведення маркетингових досліджень, розроблення пакету рекламно-інформаційних матеріалів з інформацією про об'єкти індустріального туризму, умови проживання, надані послуги, туристичні можливості регіону тощо.
Незацікавленість і необізнаність місцевої влади та керівництва	Проведення семінарів з індустріального туризму, присвячених принципам організації, методам і системам управління, створення проектів діяльності з організації послуг індустріального туризму. Надання індустріальним підприємствам певних преференцій за умови розвитку на їх базі індустріального туризму.
Відсутність спеціалізованих туроператорів, гідів та екскурсоводів	Розроблення семінарів і курсів із підготовки кадрів туроператорів та екскурсоводів у галузі індустріального туризму.
Низькі доходи від діяльності індустріального туризму.	Залучення широкої аудиторії та збільшення кількості наданих послуг, розроблення різноманітних програм з урахуванням смаків та інтересів різних категорій населення, створення комплексних турпакетів.

Джерело: складено авторами за даними [16]

успішного формування іміджу території необхідне узгодження більшості факторів, кожен із яких має власні цілі та інтереси. Відповідно, у країні є доцільним генерування механізмів, що створюють основу (платформу) для узгодження інтересів і дають змогу акумулювати ресурси в межах узгодженої стратегії розвитку індустріального туризму [15].

Відповідно зазначаємо, що Україна має урбаністичний потенціал для розвитку індустріального туризму загалом і у певних регіонах зокрема. В окремих регіонах використовується індустріальний потенціал задля розвитку туристичної діяльності й застосовуються окремі ресурси для урбаністичного туризму, рурфіну, дігерства та спелеотуризму. Відповідно, слід зазначити, що Україна має

досить високий потенціал для розвитку індустріального туризму, але використовує його досить обмежено.

Висновки. Індустріальний туризм має суттєвий потенціал розвитку у наявній ресурсній базі країн Європи, і слід зазначити, що більшість країн мають досить широку базу об'єктів. Окремі країни мають свої унікальні індустріальні ресурси, котрі можуть використовуватися задля поширення туристичної діяльності у першій половині XXI ст.

Поширення пропозиції індустріального туризму у країнах Європи може забезпечити формування стійкого інтелектуально-культурного сегменту на світовому туристичному ринку, що потребує продовження подальших досліджень.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Индустриальный туризм. URL: <https://dic.academic.ru/dic.nsf/ruwiki/940026>.
2. Індустріальний туризм та його особливості Географія та туризм: Наук. зб. К.: ЛГТ, 2009. Вип. 2. С. 104–109. Індустріальний туризм та його особливості.
3. Sardak S. Global innovations in tourism / S. Sardak, V. Dzhyndzhoian, A. Samoilenko // Innovative Marketing. 2016. № 3. P. 45–50. DOI:10.21511/im.12(3).2016.04.
4. Индустриальный туризм, его история и разновидности. URL: https://studbooks.net/757238/turizm/industrialnyy_turizm_istoriya_raznovidnosti.

5. Промышленный туризм – новая и бесконкурентная ниша. URL: <https://delo.ua/businessman/promyshlennyj-turizm-novaja-i-beskonkurentnaja-nisha-222036/>
6. Особенности индустриализации в Германии. URL: <http://biofile.ru/bio/38218.html>.
7. Индустриализация Британии. URL: <http://tourism-london.ru/velikobritaniya/istoriya-britanii/2806-industrializaciya-britanii.html>.
8. Особенности индустриализации Франции. Специфика промышленного переорота. URL: <https://works.doklad.ru/view/-7KmyJirXKw.html>.
9. Индустриализация Италии. URL: <http://ilecta1.ru/italiya/ekonomika-italii/industrializatsciya-italii.html>
10. Промышленность Польши. URL: <http://slawomirkonopa.ru/%D0%BF%D1%80%D0%BE%D0%BC%D1%8B%D1%88%D0%BB%D0%B5%D0%BD%D0%BD%D0%BE%D1%81%D1%82%D1%8C-%D0%BF%D0%BE%D0%BB%D1%8C%D1%88%D0%B8/>
11. Промышленность Чехии. URL: http://420on.cz/travel/about_czech/6039-promyshlennost-chehii.
12. Экономика Румынии – ведущие отрасли, ВВП и уровень благосостояния. URL: <http://www.orangesmile.com/destinations/romania/economics.htm>.
13. Диггерство России. URL: <https://cyberleninka.ru/article/v/perspektivy-razvitiya-promyshlennogo-turizma-v-rossii>.
14. Krupskiy, O.; Temchur, K. Media Tourism in the Chernobyl Exclusion Zone As a New Tourist Phenomenon. *Journal of Geology, Geography and Geoecology* 2018, 27, с. 261–273.
15. Власова Н.Ю., Голубчиков О.Ю., Курилова Е.В. 2017. Индустриальный туризм в продвижении старопромышленных регионов // *Известия Уральского государственного экономического университета*. № 4 (72). С. 19–31.
16. Підгрушний Г. 2017. Урбаністична Україна: в епіцентрі просторових змін/Урбогенез в Україні: визначальні чинники, особливості прояву та основні етапи. С. 48–64.

REFERENCES:

1. Industrial tourism [Electronic resource]. – Mode access to the resource: <https://dic.academic.ru/dic.nsf/ruwiki/940026>.
2. INDUSTRIAL TOURISM AND YOGO FEATURES *Geography and tourism: Science. st. K.: LGT, 2009. Vip. 2. p. 104–109. INDUSTRIAL TOURISM AND YOGO SPECIALTY.*
3. Sardak S. Global innovations in tourism / S. Sardak, V. Dzhyndzhoian, A. Samoilenko // *Innovative Marketing*. 2016. № 3. P. 45–50. DOI: 10.21511 / im.12 (3).2016.04.
4. Industrial tourism, its history and varieties [Electronic resource]. – Mode access to the resource: https://studbooks.net/757238/turizm/industrialnyy_turizm_istoriya_raznovidnosti.
5. Industrial tourism is a new and unbeatable niche. URL: <https://delo.ua/businessman/promyshlennyj-turizm-novaja-i-beskonkurentnaja-nisha-222036/>
6. Features of industrialization in Germany. URL: <http://biofile.ru/bio/38218.html>.
7. Industrialization of Britain. URL: <http://tourism-london.ru/velikobritaniya/istoriya-britanii/2806-industrializaciya-britanii.html>.
8. Features of the industrialization of France. The specifics of industrial revolution. URL: <https://works.doklad.ru/view/-7KmyJirXKw.html>.
9. Industrialization of Italy. URL: <http://ilecta1.ru/italiya/ekonomika-italii/industrializatsciya-italii.html>.
10. Polish industry. URL: <http://slawomirkonopa.ru/%D0%BF%D1%80%D0%BE%D0%BC%D1%8B%D1%88%D0%BB%D0%B5%D0%BD%D0%BD%D0%BE%D1%81%D1%82%D1%8C-%D0%BF%D0%BE%D0%BB%D1%8C%D1%88%D0%B8/>.
11. Industry of the Czech Republic. URL: http://420on.cz/travel/about_czech/6039-promyshlennost-chehii.
12. Romanian economy – leading industries, GDP and welfare. URL: <http://www.orangesmile.com/destinations/romania/economics.htm>.
13. Diggership of Russia. URL: <https://cyberleninka.ru/article/v/perspektivy-razvitiya-promyshlennogo-turizma-v-rossii>.
14. Krupskiy, O. Temchur, K., Kindergarten. *Journal of Geology, Geography and Geoecology* 2018, 27, с. 261–273.
15. Vlasova N.Yu., Golubchikov O.Yu., Kurilova E.V. 2017. Industrial tourism in promoting the industrialized regions // *News of the Ural State University of Economics*. № 4 (72). Pp. 19–31.
16. Pidgrushniy G. 2017. Urban Ukraine: in the epicenter of large-scale landmarks / *Urbogenesis in Ukraine: first-time officials, special manifestations of basic actions*. P. 48–64.